

Derleyen TANIL BORA • Sayfiye

İletişim Yayınları 1997 • Memleket Kitapları 25

ISBN-13: 978-975-05-1539-2

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Borga Kantürk

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Birhan Koçak

BASKI ve *CILT* Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen TANIL BORA

Sayfiye

Hafiflik Hayali

İÇİNDEKİLER

<i>Sunuş: Sayfiyedeki gibi serazat</i> AKSU BORA - TANIL BORA	7

Sayfiyenin tarihçesi

<i>Osmanlı'da sayfiyenin icadı</i> MEHMET Ö. ALKAN	15
<i>Refik Halid'in kılavuzluğuyla</i> <i>1940'lar ve 1950'ler Türkiye'sinde sayfiye hayatı</i> TUNCAY BIRKAN	45
<i>Kulüp Tropikal'den Sandıma'ya: Yalıkavak'ta otuz yıl</i> LEVENT ŞENTÜRK	61
<i>Manzaranın eşiğinde</i> SEMA ASLAN	87

Sayfiye yerleri

<i>Resmi sayfiye ya da sayfiye Başkenti:</i> <i>Erken Cumhuriyet döneminde Yalova</i> MURAT METİNSOY	109
<i>Sayfiye yıldızından taşra kazasına: Erdek</i> MAHIR ÜNSAL ERIŞ	131
<i>Ne aceleniz var, adadasımız...</i> FERİDUN DÜZAĞAÇ	137

“Sayın kamp sakinleri...”	
MURAT DALTABAN	143
<i>Diyarbakır-Hazar: “Göl olmasa buralarda yaşayamam”</i>	
SEDAT YURTDAŞ	151
<i>Yaylanın bir sayfiye olarak portresi</i>	
BEHÇET ÇELİK	165
<i>Herkesin sayfiyesi bozulurken...</i>	
<i>Küçük bir köyden, turizm cennetine: Belek</i>	
KIVANÇ KOÇAK	187
<i>Akçakoca: Yanı başımdaki uzak deniz</i>	
EMEL UZUN	195

Sayfiye ruhu

<i>İmkânsız sayfiye</i>	
ONUR CANKOÇAK	207
<i>Beton mezarlığı değil kumdan kale</i>	
ASLI BIÇEN	211
<i>Çalış-öğün-öğüt-tüket çemberinin dışında bir hayat mümkün mü?: “Olur, gider!”</i>	
GAYE BORALIOĞLU	219
<i>Olası mektuplar</i>	
MERVE KAYAN - ZEYNEP DADAK	231
<i>Uzaktaki hafif ev</i>	
CİHAN AKTAŞ	241
<i>Eski/yeni sayfiye ruhu ya da: Bir intikam yazısı!</i>	
ONUR BAŞTÜRK	259
<i>Yaz günleri bu beldede aşk böyle başlar</i>	
MURAT MERİÇ	263
<i>Sayfiye raporu</i>	
Fotoğraflar: BORGA KANTÜRK / Metinler: ÖZGE CALAFATO	271
YAZARLAR	297

Sunuş:
Sayfiyedeki gibi serazat
AKSU BORA - TANIL BORA

Sayfiyenin sözlük anlamı: Yazlık, yazlık ev, yazın yaşanacak yer. Bir davetkârlık, bir mükrimlik yayılıyor sanki kelimededen. *Sefa* ve *keyif* çağrıştırıyor, sanki bu ikisinin kırması gibi.

*

19. yüzyılda Almanca *Grimm Sözlüğü*'nde gayet dakik bir tarifte bulunmuşlar: “Şehirlilerin yazları tattığı kır hayatı zevki.”

Oysa öncesinde, Ortaçağda iktisadî bir etkinlikmiş sayfiyeye gitmek. Soylular yazları arazilerine mukayyet olmak için, ekini denetlemek için kırdaki mülklerine göçerlermiş. O devrin altyapı kısıtları yazın şehirleri hiç yaşamır kılmıyor: pislik, koku, sinekler, hastalıklar... Ondan da kaçıyorlar aynı zamanda. O zamanlar güzidelerin tatili, hasat mevsimini atlattıktan sonra, kışın şehirde eğlenmek...

Yeni çağda, kışlık saraydan yazlık saraya tebdil-i mekân etmek, yaşama zevkinin bir parçası haline geldi. Bu zevki aristokrasiden burjuvazi devraldı. Onların sarayları yoktuysa da, otellere, pansiyonlara gidiyordu. Turizm denen “şey”, böyle başladı aslında.

İşsiz güçsüz aristokrasi için tebdil-i mekân, zamanı bölüp hayata çeşni katmanın bir yolu oldu: “Sezon” açılışında Lond-

ra'ya, yazın taşradaki malikâneye gidilen *Regency* romanslarının en eğlencelileri olması tesadüf değildir herhalde! Ne de olsa, aristokrasinin bir daha hiç olmayacak biçimde kendinden memnun olduğu dönemdir 19. yüzyıl başı. Günümüzün televizyon dizisi *Downtown Abbey*'e geldiğimizde, ne kendinden memnuniyet kalmıştır, ne dünyanın değişmeyeceğine dair tuhaf güven. Tabii o Bath yazlarını da unutmamalı. Sadece romanslarda değil, İngiliz edebiyatının klasiklerinde de, deniz banyosu yapıp otelde kalınan tatillerin bahsi hep geçer.

✧

Bizde bunun karşılığı, en azından edebiyatta, Ada'dır tabii. Yaşadıkları trajediden sonra, Nihal ve Adnan Bey Ada'ya çekilirler; orada saracaklardır aşk ve ihanet yaralarını. Sayfiye kelimesinin çağrıştırdığı sefa ve keyiften epey uzak bir imge bu: aşkın, hüznün, hatırlamanın mekânı olarak sayfiye. Sanki kapatılan konakların, üzerleri çarşafarla örtülen eşyaların, ıssız kalan salonların tozu çökmüştür her şeyin üstüne... Yeni bir şeye başlamak da imkânsız görünür, eski şeylere yeni bir gözle bakmak da. Ada'nın eğlence, kaçamak ve karşılaşma mekânı olması için epey sonrayı beklemek gerekecektir.

✧

Burjuvazi, kendini soylulara benzetmeye çalışan bir sınıf olarak, tatil işinden geri kalmaz; evse ev, bahçeyse bahçe, denizse deniz! Burjuvazinin kendini yırtsa sahip olamayacağı şey ise elbette mavi kan değil, zamandır; ne de olsa çalışmak zorundadır. Ama her şeyin çaresi bulunur, kadınlar ve çocuklar sayfiyede uzun yazlar geçirirken, evin reisi şehirde kalıp çalışmaya devam edebilir. Bu da bir statü göstergesidir nihayetinde. (Ah, Katherine Mansfield!)

✧

Türkiye'de 1950'lerden sonra bir sınıf olarak palazlanan burjuvazi, yaz tatili mekânlarını keşfetmeye başlar. Türk burjuvazisi öyle otelde falan rahat edemeyeceği için, kendine evler ya-

pacaktır. Yazlık sitelerin çok uzun zamandır Türkiye ekonomisinin motoru olan inşaat sektörüne katkısını incelemek, ilginç olurdu. Tabii arsa spekülasyonuna sağladıkları “teşviki” de...

*

Aristokrasiden burjuvaziye sirayet eden sayfiye alışkanlığı, aşağılara doğru ilerlemesini sürdürür. Yazlık alamasan da çocuk çocuk bir pansiyona da mı gidemezsin bir haftacık? Daracık odalarda, ortak banyolar ve adım atacak yer olmayan plajlarda da olsa, “tatile çıkmak”, mühimdir. Hem herkes gidiyordur, gitmemek olur mu?

Sayfiye evi, aslında belki burjuvaziden çok orta sınıfın “olayıdır” – bir orta sınıf idili. Orta sınıfların kendilerini güvende ve “iyi” hissetmeleri için bir enstrümandır, bir idman ve teşhir sahasıdır. Bir sosyal refah çağı kazanımı olarak sayfiye evi, aynı zamanda işçi sınıfının güvenceli kesimine de açılan bir orta sınıflaşma kapısıdır.

Bazen öyle gelir ki, sanki bütün çalışma onun içindir. Bir, çocukların tahsili, iki, sayfiyede bir ev.

*

Osmanlı aristokrasisinin son fertlerinden Cevat Şakir’in Bodrum’a “düşmesi”, yeni ve farklı bir bahis açar: bir keşif olarak sayfiye... Zaten karıştırılmayı bekleyen bir hazine sandığı olarak tahayyül edilen vatanın içindeki saklı cennetler, meçhûl kuytular, bilhassa sayfiye zevkine amadedir. 1960’ların, 70’lerin okumuş çocukları, ’68 rüzgârını da arkalarına alarak, alternatif rotalar, bakir sahiller keşfedeceklerdir.

*

Sayfiye kelimesinin kökündeki “yaz”ı, metaforik bir bitmeyen mevsim gibi düşünmeli – maceranın, rutinden ve kalıplardan uzaklaşmanın, gençliğin uzun yazı... Sayfiye zamanında ebedilikle geçicilik birbirine geçer.

Demistik, burjuvazinin kendini yırtsa sahip olamayacağı tek bir şey vardır: zaman. Zaman, onun için hep problematik bir

mesele olmuştur, ilerlemeye inancı zamana değil ama saatlere sahip olabileceği umudundandır belki de. Ama işte, o geniş, o sonsuzmuş gibi görünen zaman, artık sadece çocuklara aittir. Çünkü işler vardır, çünkü artık “boş zaman” bile planlı programlıdır, hiçbir şey yapamasan “kişisel gelişim” denen o yorucu faaliyete mecbursundur. Zamanın yerine saati koymanın kaçınılmaz sonuçları! Onun için sayfiye aslında bir çocukluk mevsimidir (yoksa o bile mi değil?!).

Çocukluk ve ergenlik mevsimi... Heves mevsimi... Ergen milleti, sayfiyeye giderken, kendini hayal ettiği gibi göreceği bir sahne kurar; o sahneye çıkacağını kurar. Sayfiyenin serbestisi ve herkesin onu bildiği, günbegün gördüğü yerden başka bir yer olması, yepyeni bir role soyunmasına imkân verecektir. Okulda, mahallesinde silik kalmıştır belki, burada başka biri olacaktır. Ne çare ki sayfiye her zaman o kadar mükrim, o kadar cömert olmaz; kahramanımız kendine biçtiği hayali o uzun mektep tatilinde de dolduramaz çok defa.

Sayfiye hayatı, ergenliğin kendisi gibidir: Arzular, ümitler fışkırır bir yandan, bir yandan da bunların karşısına yine birtakım engeller, abiler, anababalar dikilir. Sayfiyenin de bir nizamı, bir rejimi vardır, o dikilir. Sayfiyenin zamanı da saatlerle, rutinlerle bölünmüş bir zamandır: Deniz zamanı, yemek zamanı, istirahat zamanı, çay zamanı... Bu zaman sıkıdüzenine kısıldıkça, ılık hayal kırıklıklarının zembereği kurulur.

Hayal kırıklıkları hevesleri büsbütün öldüremez, neticede sayfiyenin hatırası kalır. Elinizdeki derlemedeki yazılarda da göreceksiniz, sayfiye, eninde sonunda çocukluğun hatırasındır.

Hatıra kurmak, usul usul yaşlanmak da değil midir? Sayfiye, aynı zamanda ihtiyarlık mevsimidir. Emeklilik planları, hayatın son demlerini sayfiye hafifliğinde yaşama özlemine çıkar.

*

Sayfiyenin zaman düzeni, sıkı bir mesaiyi haber verir: Eğlenme ve dinlenme mesaisi! Dinlence bir yandan endüstriyel bir faaliyete, bir yandan bir performansa benzer yerleşikleştirilince. Çocuklar ve kısmen ergenler bir tarafa bırakılırsa, sayfiye,

yetişkinler için bir performanstır. Yazlık eve sahip olmak, “içini yapmak”, döşemek birer performanstır. Orada yaşamak, ayrı bir performans... Bu performansı doya doya teşhir etmek, apayrı bir performans... Velhasıl, yorar da insanı sayfiye!

*

Sayfiyelerin yerlileri var bir de. Herkesin tenezzühe geldiği yerde sürekli ‘kalanlar’. Onlar, tıpkı ekonomiye giren “sıcak para” gibi, yılın bir döneminde tokyoları ve güneş yağlarıyla gelip sonra çekilenlere, “tatilciler” derler. Yerliler, hangi koşullarda olursa olsun tatile çıkmayı toplumsal statü cenginin bir ıca-bı sayanlara biraz alaycı gözle bakarlar. Güneş cayır cayır yarkarken o yolları tepip deniz kıyısına gelmek akıllı insanın yapacağı iş midir yani? Ama tabii tatilcinin etinden sütünden faydalanmak da yerlinin kaçırmayacağı bir fırsattır. “Maksat işiniz görülsün” şiarıyla tost fiyatını dört misline çıkarmaktan plajda şezlong kiralamaya ve şezlong istemeyeni plaja sokmamaya kadar her iş tutarlar.

Yerlisiyle mevsimlik göçmeniyle, yazlık proletaryasını unutmayın. Kazık tostları satanlar değil de servis edenler... Bazısı sayfiye fantezilerinin peşindedir: kayış gibi yanmış zaten esmer oğlanlarla orta yaşlı turist kadınlar! Bir klişe – belki de kendini doğrulayan kehanet?

*

Şehir çocuklarının sayfiye diye bellediği belirli bir yer olur genellikle. Yazlık dediğın yer Didim’dir ya da Erdek’tir ya da Akyaka’dır, artık her yaz nereye gidiliyorsa... Ortalama İsveçlinin Türkiye deyince İstanbul ve belki Ankara’dan gayrı bir de Kulu’yu zikretmesi, Brüksellinin Türkiye’nin önemli yerleri arasında Emirdağ’ı sayması gibi, onlar da büyüyene kadar memleketten bir yaşadıkları yeri, bir orayı bilirler.

Ve orayı safi sayfiye diye bilirler. Sanki sayfiyeliğe memur edilmiş yerler vardır. Bazıları gerçekten neredeyse topyekûn sayfiyeleşmeye itilir, monokültürleşmenin tahribatına uğrarlar. İstisnası azdır; sayfiyeleşen yerin mimari ve beşeri dokusu bo-

zular, coğrafyası tahriş olur. Hele yılın sekiz ayını kaya mezarlar olarak geçiren tatil köyleri, siteler, ekolojik yıkımın ileri karakollarındırlar.

*

İnsanın sayfiyeden murat ettiği gibi, –ve bu sunuş yazısı gibi–, gevşek, serazat bir derleme, elinizdeki. Sayfiyenin gerçekliğine, sayfiye hayatının değişik cephelerine eğilen yazılar da var, serbest vezin denemeler, hatıra makamından çalanlar da. *Sayfiye ruhu* diye bir şey varsa, hepsi onu çağırıyorlar.